
ПРОГЛАС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”

кн. 1, 2008 (год. XVII), ISSN 0861-7902

Теодора КУРТЕВА

ЗА ЕДИН ВИД СИНТАКТИЧНИ СЪЧЕТАНИЯ С ПРЕДЛОГА С В СЪВРЕМЕННИЯ БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

The paper presents a semantic analysis of one type combination of words with preposition s ‘with’. It aims to reveal the meaning carried by Bulgarian preposition and the dependence between preposition s and the nouns, with which it is connected.

We show that for these prepositional-and-nominal word groups is important to the same degree the character of their structural and syntactic meaning, the model of prepositional combination and its lexical filling. We also deal with the conception for the preposition as a syntactic charged word. The final result is a shared lexical meaning. The semantic field of preposition s includes the meanings of capacity, of typical feature and of belonging. The preposition is a connector between the main component (predominantly nouns or part of sentence in the role of substantive) and the subordinate word.

Предложните съчетания са минимални синтактични единици, за които е еднакво важен характерът на тяхното структурно-синтактично значение, моделът на предложното съчетание и лексикалното му попълване.

Разбирането за предлога като синтактически насочена дума задължава той да се разглежда синтагматически заедно със съществителното име в предложното съчетание. Крайният резултат е съвкупното лексикално значение, резултат от номинацията на съчетанието като цяло.

Семантичното поле на предлога **с** за **снабденост** може да се обобщи по следния начин:

- А) принадлежност;
- Б) характеризиращо качество или признак;
- В) вместимост.

Анализираните предложни съчетания имат **качествено-определително значение** (Георгиев 1993, 198; Попов 1998, 52). Почти винаги отношението между опорна и зависима дума може да се представи като цяло и негова част. Евентуално делението е по признака принадлежаща част (тип момък с черни очи = черноок момък; съществителното име е несъгласувано определение, но не винаги има за синоним съгласувано определение) или снабденост с характерно качество или признак (тип яйца с шунка = яйца и шунка; зависимата част има синтактична роля на косвено допълнение; невъзможна е трансформацията във вариант “шункови яйца”).

В настоящата разработка задачата ни е да разгледаме присубстантивните съчетания с предлога **с** според семантиката и на опорната дума, и на зависимото съществително име¹. Наблюденията ни се основават на ексцерпция от над **400** предложни конструкции в примери от български автори.

1. Управляваща част – предмет:

1.1. Въведената с предлога **с** зависима именна фраза означава част от цялостен предмет. По правило тя е неопределена²: *Беше седнал зад своето старо полувековно бюро на удобен тапициран **стол с вити крака**. Той дори нямаше **тефтерче с телефонни номера** (ПВ-Н). От страни на масичката е опрян **бастунът** му – много дълъг, **с металическа дръжка** и на края **с гумен пръстен**, по който са поленнали сухи тревички (ЛМ-О). Поставят я до **кофите със смет** точно под един кухненски балкон на партера... Нечия ръка отмахва снега, затрупа **стълб с табелка** (БЛ-Л). Върна се до багажника, отключи, извади оттам една **чанта с инструменти** и пак заключи (КН-М). Засвяткаха светкавици, зацракаха фотоапарати и гостите отнесоха в далечната си земя **снимки с една хотелска стая** и едно гнездо в нея...(ГВ-А). Имаше много тънко **кръстче с червен колан** (РС-И). Поставиха го върху специално **легло**, много твърдо, **с изопващо устройство**, за да се намести **дисковата му херния** (РС-П). Управлението на нашето предприятие някога е било жилищна сграда от ония, които имат малки **балкончета с железни парпети**, изобразяващи най-често цветя (ИП-Л). Под тая картина – **надпис**, ей **с такива едри букви**, черни, върху жълта книга: “ЛЕДЕНА БИРА – ОФИЦЕРСКА!” (НХ-К). Върте –*

стая като **стая**, с **дюшеме**, **прозорче** и с **печка** в едното ѝ кюше, а в другото – намърдало се едно ей такова кочище рунтаво...(НХ-М). Тихата прохладна **стая** с вградени старогръцки **долани**...(БА-Н). Една настолна **лампа** с **лъскав металически стожер** и зелен стъклен **капак** хвърляше бял кръг **светлина**...(ЕМ-Г).

1.2. Предлогът свързва в двойна синтактична зависимост (отляво и отдясно) съществителни имена, които най-често означават съд и неговото съдържание (течност, хранителен продукт, включително техните комбинации), наличност или вместимост. Разликата с приведените по-горе примери е в изразяването на значението за вместимост и в липсата на неотделимост между цялото и неговата част: *Мина стюардесата и вежливо му поднесе **табличка с бонбони**. Той поръча **чай с ром**. Но утре ще ти сготвя **налъми с праз** (ПВ-Н). Да не си муха в **шише с лепило?** (БЛ-Л). И заповядал да **приготвят казан с топло, кипящо мляко** (ЙВ-Р). От тила **докараха нови роти и каруца с медикаменти** (ЛМ-О). Тя измъкна **шише с коняк** и разни чашки (РС-П). ...докарах бира от Пловдив, **каца с лед**, скара за кебапчета, две чинии, две халби...(НХ-К). От техните широки гънки **падаше гъста сянка върху етажерката с книги** (ЕМ-Г). Тя стоеше на **средата на стаята** и върху нея винаги имаше **ваза с цветя** (ГМ-П). **Огънят се прехвърли в бъчвите с гръцки огън**...(АД-П).*

1.3. Зависимата дума е метонимично или метафорично съотнесена част от предмета, което довежда до неговото “одушевяване”, “персонализиране”: *Само от време на време по булеварда **профучаваше някоя закъсняла кола с червени драконови очи** на тила си и мръсна бензинова **опашка**...(ПВ-Н). Един бял **сфинкс с гипсирани очи** гледа в безкрая. Бяла, **варосана стена със белези от шарка**. **Светофар с бял гледец** (БЛ-Л).*

1.4. В зависимата част значението е абстрактно, неконкретизирано, обобщено: *Бяха си **намерили тука безплатен ресторант, с музика на всичко отгоре**. Сашо **лисна върху огнището кофа вода**, двамата **потънаха в облак пара с гъста лугава миризма** (ПВ-Н). **Шибаци го образи: старата трамвайна карта, изтрита от носене, с изтеклия срок**. В тъмнината **пробягват скали с лисича ръждивост**. **Тен с цвят на прегоряла пшеница**. **Мазилка с цвят на мръсен сняг** (БЛ-Л).*

2. Управляваща част – абстрактно понятие:

2.1. Зависимото съществително име е конкретен предмет: *След **премеждието си с токайското вино академикът пиеше много вни-***

мателно, опитваше само по глътка... Урумов се стресна повече, отколкото при **аварията със самолета** (ПВ-Н). **Тогава Муса Кеседжия** измисли **тая игра с бомбите** (ГМ-Б). **Контактът със скалата** е мъчен. **Случаят с разхлабения клин** го довежда до стръмни размисли... Той има **видение с кожа...**(БЛ-Л). **Нещо като стара любов, която после се превръща в брак с малко пари** (ДЦ-Т). **Спомням си, че като дете** мама обичаше да казва: **“Живот с капела!”** (РС-П).

2.2. Зависимата част означава лице или свойственост на лице: **Чувствуваше се разстроен, това нелепо съперничество с тая непознатата, капризна майка** съвсем го изнервяше. **Не се чуваше никакъв лай, само удари с длан по бюрото, пискливи възклициания, охкане** (ПВ-Н). **И неволно пред очите ни изпъкна онази задушна вечер преди две седмици, когато започна нашата странна дружба с Джек Хамилтон-младши...** (ЛС-Д). **Идва денят на занимания с начинаещи. На ъгъла се сблъсква със спомена за първата среща със Снежка. Отчуждението с чужд се понася по-леко** (БЛ-Л).

2.3. Зависимото съществително име означава природна даденост: **В нас вече отзвучава последното ехо от току-що преживяното прежеждие с бурята. След тази птичка целувка с дъжда** тя продължава нехайно... **Техните отношения са естествени и прости, придобити в неспирно общуване с планината. Борбата със студа** сгорещява. **Колективът ни при трудните сблъсъци с природата** така се е сполл, че не можем един без друг...(БЛ-Л).

2.4. В семантично отношение преобладават абстрактните семи: **Струваше му се, че изведнъж е попаднал в някакъв друг свят, с някакви други нереални измерения... Има проблеми с по-близка или по-далечна цел** (ПВ-Н). **Ако пък го запазят – как се понася битът с постоянни стълкновения? Имаме свой език със свои сигли. Единоборство със смъртта. Сблъсък с истината. Развихря се надпреварване със секундите. От силует на силует пробягва тръпка като по жица и ни пронизва с нов ток сила** (БЛ-Л).

3. **Управляваща част – природен обект**, който трудно може да се осмисли като предмет в тесния смисъл на думата, понякога явлението е персонифицирано (**Самият сняг със своя зърнест шифър** им е бил предупреждение... **Дефилето с този закоравял вятър** няма край (БЛ-Л):

3.1. В зависимата именна група преобладават конкретни семи за наличие, присъщност, частичност: **Наистина те бяха нагазили в море**

от детелина със сладкия дъх на мед... Той го гледаше от мокрия кей с ръждясали железни подпори... И тук пръскаше лек дъждец от небе с разкъсани облаци...(ПВ-Н). *Минирано поле с лавини. Слънце с лъчи. Ние вървим, преливайки се неусетно във вятъра, в снежния дим със седефени блескавини като звезден прах* (БЛ-Л). *Такава прикътана борова гора, с потайни падинки, с уютни поляни* (ГМ-Б).

3.2. Зависима част с “персонифициращи” семи, които привнасят субективни преживявания, повишена емоционалност и чувственост, асоциация за пораждање на живот в мъртвите неща, за вечен кръговрат между битие и небитие: *Вихрушка се вие със снежно булчинско було, с дълъг дантелен шлейф. Била с намръщени чела. Той почти не забелязва студа, надигащия се вятър, пробягващите мъгли с дрипави, развети поли.пейзаж с черти на доживотен самотник. Ще дойде тя, русата пролет с небеснозелени очи...*(БЛ-Л). *Едва сега си припомни, че бе построена на грамадна сива скала, по-сива от пепел, гладка, кръгла, изпъкнала като око, с черни ивици на ириса* (ПВ-Н).

3.3. Зависима част със семи за абстрахираност, обобщеност, даденост: *Един лъч е достатъчен, за да разложи белотата и да възникнат седемте бои на дъгата с техните безброй подгласни тонове. Набрана от нашенски връх с непознато за света име* (БЛ-Л).

4. Управляваща част – лице или одушевен обект:

4.1. Опорната лексема е неутрална, задава най-често възрастови или полови характеристики.

4.1.1. Зависимата част акцентира върху характерна особеност, присъща черта във външния вид, начина на обличане и под. Примерите ще бъдат приведени с оглед на управляващата лексема:

■ **бабичка** – *В църквата имаше малко хора, повечето нейни роднини – млади жени с бели ръкавици, няколко бабички с омачкани кадифени шапки...*(ПВ-Н)

■ **дама** – *Може би тая изискана столична дама с римско лице не се е различавала по вкусовете си от обикновените истанбулски гювендиш...*(ПВ-Н)

■ **дете** – *И той внезапно се разрида, горчиво и безутешно, отчаяно и безпомощно като детето с кадифените панталонки пред ковчега на майка си* (ПВ-Н).

■ **жена** – *Нямаше я и хубавата тъмнокоса жена с непрогледни очи...*(ВП-С). *...те винаги са били красиви, особено възпитателката,*

тази червенокоса жена с очи, събрани в носа близко с малко изцъклен поглед (ВП-Т).

■ **младеж** – Излиза, че това е двайсетинагодишен младеж със стригана коса, навярно току-що е излязъл от казармата (ГМ-Б). Като носорог – отвърна нехайно младежът с лошите зъби (ПВ-Н). ...в заведението влезе среден на ръст пълничък младеж с тъмносин костюм и дългоопашата жълта папийонка (ЛС-Д).

■ **момиче** – Това е съвсем младо момиче с черни прави коси и какво лице! (ГМ-Б). Както е редно, забавляваха ги две проскубани момичета с кръгло изрисувани кукумявчи очи... Беше слабичко плоскогърдо момиче с некрасива походка (ПВ-Н).

■ **момиченце** – Нищо и никакво момиченце с остри плешки и костеливи колене... Криста тичаше напред, почти момиченце с басмената рокличка и леки сандалки на босите си крака...(ПВ-Н)

■ **момче** – Може би беше влюбена – за пръв път в живота, и то в някакво червенобузесто момче с наперена униформа. Тия уплашени момчета с преbledнели лица, които бяха завзели без бой властта, щяха да я загубят жестоко и кърваво (ПВ-Н). На отсрещния бряг тополите се извиваха, водата бълбукаше в корените, момчето с навити крачоли, нагазило до колене, размахваше пръчката (РС-И). Той бърза към ония яки, заруменели момчета със звънлив смях, отекващ о скалите (БЛ-Л).

■ **мъж** – Но ето че на прага на пилотската кабина се появи капитанът, пълничък, възрастен мъж с леко посивял перчем. Кой знае защо, представи си го сивоок мъж с бръсната глава и кожнена куртка (ПВ-Н). В дванайсет часа на четвърти май 1897 година един четирсет и три годишен мъж с решително и енергично лице напусна Манчестер на път за Ливерпул. Онзи мъж с феса – казва той – е хванал Балкана точно по това време! (СС-С). И наистина не след дълго в бара влезе висок сух мъж на около трийсет години, с пергаментовожълто лице и жълти очила (ЛС-Д). ...леля Змарайда, пришиваше копче към ризата на плешив мъж с лице на закоравял касиер (БА-Н).

■ **човек** – Тъкмо се готвеха да подминат масата, и от нея стана някакъв невзрачен млад човек с оредели зъби. Това, изглежда, направи хубаво впечатление на човека с везаната шапка. Пред погледа му сякаш застана малкият весел човек, с лъскава червена кожа...(ПВ-Н). И накъде тръгва човекът с феса (СС-С). ...отдалеч видяхме, че на лодката седи млад човек с тъмносин костюм и жълта папийонка (ЛС-Д).

4.1.2. Зависимата част внася допълнителни характеристики: *Тук-там по праговете на дървените портички бяха използвали като смоци старци с броеници в ръце (ГВ-А). Момче, обрамчило шарена торбичка, със синьо блокче в ръка, търчи за училище. Млад, сух човек с неразтворен чадър снове наоколо (БЛ-Л). ...самото детство се промъкваше и то зовеше малчугана с превързаната кърпа през очите...(РС-П). В телевизията го посрещна млад човек с верижка на шията и износени джинси. Сега на него му бе нужна добра и грижовна жена с апартамент...* (ПВ-Н).

4.1.3. Опорното съществително име е с обобщено значение (лексеми **човек, хора**, друга дума със събирателен характер).

4.1.3.1. Зависимата именна група характеризира лицето чрез особености в индивидуалния му характер: *Като човек с чиста съвест заспа само за половин минута. А вие винаги сте били човек с безукорна репутация* (ПВ-Н). *Да събере целия си опит, свой и чужд, натрупан в родовете му памет от всички сблъсъци на хора със студената свирепост на снега. НИЕ сме сборно същество с многократно увеличителни сетива. След време някакъв младеж с въображение също ще преброди разкопките на снежния Помпей (БЛ-Л). Посрещнахме го радостно и го настанихме в една групичка с весели унгарки* (ЛС-Д).

4.1.3.2. Зависимата част е конкретна, с предметно или терминологично значение, отношението може да бъде във вида:

■ цяло – принадлежачка част: *На чардака момчетии и момичета с широкополи мексикански шапки дрънкаха на китари...*(БА-Н). *Отнякъде изскочиха намръщени хора с рогати шлемове* (АД-П).

■ цяло – неотделима част: *Едно човече с разперени ръце да хване слънцето* (БЛ-Л).

■ субект – притежание: *В отчуждения свят на хората с частни вили никой не им се притече на помощ* (ПВ-Н). *Чудната група със статуята на раменете на двамата младежи прекосява платното на улицата сред най-голямото движение на коли, камиони, тролейбуси* (БЛ-Л). *Селянин с една гъска му каза, че туй е било отдавна, сега вече няма сенегалци във Франция* (ЙР-П).

4.1.4. Опорната част е неутрална лексема, която задава професионална или друг вид характеристика. Предлогът с въвежда именна фраза със значение за:

■ особеност във външния вид (облеклото): *Вратата зейнала, хора, жандарми с революционни кокарди* (ЙВ-В). *“Алказар” и певач-*

ките с грамадни златни обици, мъжете с лъскави корави мустаци... “Цар Освободител” беше съвсем пуст, само двама юнкери с бели колани стояха на пост пред главния вход на двореца (ПВ-Н).

■ зависимата част може да се тълкува като средство на действието: *Руски цигани с балалайки, звън на китари, дръзките очи на певицата (ПВ-Н). От болницата вече излезли милосърдни сестри с фенери и носилки (ЙВ-Р).*

■ присъща особеност: *Наистина приличаше на класически учен от старата школа с благородната си мъртвешка осанка и с малко аскетично лице. Точно в тоя момент приближи келнерът, доста възрастен, с къса яка коса...(ПВ-Н).*

■ качество: *Пред него се разкриваше все повече и повече наистина блестящ учен с огромна рутина и находчивост (ПВ-Н).*

4.2. Към конкретното лексикално значение на опорното съществително име се добавят експресивни конотативни семи. Зависимата лексема задължително назовава конкретен денотат, с представа за външност, притежание, сравнение. По този начин изпъква противопоставянето с оценъчно маркираните опорни съществителни за лица:

■ съпоставяне по външна прилика (обикновено се избира най-характерният белег): *Но изглеждаше кротък, почти свенлив, навярно би приличал на Христос с рядката си брада, ако не беше идеално плешив. Сред тях ярко се открояваше някаква светлоока красавица с великолепно крака. Урумов имаше чувството, че едно от момичетата току-що бе станало от коленете на някакъв брадат субект с разгърдена до пъпа риза. Тая стара кукумявка, само с няколко яйченожълти къдрици на плешивата си глава, по цял ден скиташе по клюкарските сборища... (ПВ-Н).*

■ в сравнението присъстват метафорични или експресивни семи: *Опитен, добре трениран убиец с лоена топка в гърдите вместо сърце. Сега ти си цар с тая вила... (ПВ-Н).*

■ чрез предложното съчетание се изразява отношение на притежание: *След пет години тая планина няма вече да бъде нашата планина, дето всеки от нас си има по една своя пътека, а ще е свърталище на тия негодници с автомобилите, които ще се изкачват нагоре без никакви усилия (ГМ-Б).*

4.3. Опорната дума е съществително собствено име, свързано чрез предлога с в именна конструкция, която характеризира външния вид: *Особено един – Алито, Алито се казваше, турчин, адам-акъллия, белобрад, с крива шия, той беше много против да се хвърлят в реката*

обуцарите... (НХ-К). **Снежка с побелели коси** като майка му (БЛ-Л). **Срецу тях се беше свил като че ли малко уплашено брат му Тома с фуражка** и къси до глезените панталони. ...той си беше винаги един и същ – **Кишо с брадавиците** (ПВ-Н).

4.4. Опорната дума е субстантивизирана част, зависимата – съществително име с конкретно значение за външност, частичност, временен или постоянен признак:

- прилагателно име: **Друго с пръстче** в уста стърчи, загледано с унес в непроницаемото гипсово лице (БЛ-Л). Един до друг, приличаха едва ли не на две братчета, макар да бяха съвсем различни на вид – единият рус, **другият** навярно с **далечни цигански примеси** (ПВ-Н);

- местоимение: **Тоя с белязаното лице**, Тъпко, иде към мене... (ГМ-Б). **Тая с кафявото палто!** **Тая с цвят** на доматена салца е на доцент Азманов. На телевизора **оня с белите гащета** фрасна с опакото на ръкавицата своя противник (ПВ-Н). **Някои с цървули**, други по гуменки... (ДЦ-Д);

- числително име: **Имаше само още една компания** в барчето, някакви мустакати чужденци, твърде вулгарни на вид, **единият с някаква съмнителна пришка** на бузата... (ПВ-Н). ...**трети с хубави нови обувки** (ДЦ-Д). Накрая младите каквото си искаха, това решиха: отбрахме се **петима с моралицки папуци и ками**, уловихме през нощта завалиите обуцари и ги набутахме в реката (НХ-К).

4.5. Елипса на опорната дума³: **Може би с малко по-агресивен характер**, това е всичко. Като го погледнеш – **с ниско чело**, даже малко тъпичък. Изглеждаше около четиридесетгодишна, **с гореща южняшка хубост**... (ПВ-Н). А един сив, **с миши очи** се намесва... Нежно момиче и пред него – едряк, грозноват, **с мечешка пъргавина** (БЛ-Л).

4.6. Опорната дума представлява метонимично назоваване на субекта или обекта чрез част от тялото му (**На края ръката** на Дара **с пръстите**, които ще бъдат ампутирани, се протяга към камерата... Колко свежи и топли са били допреди мигове двадесетгодишните момински устни, **с дъхав сок** на първи череши. Момчешкото лице **с чипнос** на Дара (БЛ-Л). Великолепни млади **ръце с твърди мускули**... (ЛМ-О). Той имаше голяма лъвска **глава с буен алаброс**, хубаво бяло лице... (ЕМ-Г), включително и с повторение от типа: **Лице с лице със скалата**. **Остава лице с лице с лавината**. **Лице срещу лице с бездната** (БЛ-Л). Зависимото съществително име също изразява частичност, присъщност, природност, даденост.

4.7. Експресивни съчетания с повтарящо се съществително име: *Сега мълчи, око с око* (ВП-Т).

5. **Управляваща част – наименование на животно.** Отношението между съществителните имена, свързани с предлога **с**, е на цяло и негова присъща част (тяло – част): *Никога през живота си не бе виждал нито такава карета, нито такива прекрасни коне – едри, доматеночервени, с бели гриви и бели копита. И безобидният телефон се превърна за него в малко, хищно животно с отровни зъби. Крилицата ѝ бяха кадифени и мъхави, антенките на пипалцата с жълти връхчета. Няма да забрави само котето със счупената лапичка пред входната врата... Приличаше на дебел, розов папагал със сини плитки очи като боядисани копчета* (ПВ-Н). *Лавината – лъвицата с бяла грива* (БЛ-Л). *Беше млад таралеж с меки бодли* (РС-П). *Вътре неподвижно стоеше едра черна птица с дълга лъскава човка и блестящи неподвижни очи* (ЕМ-Г).

По-малко са примерите, в които зависимото съществително име означава част от облеклото: *Докато модерният вълк с тесните панталони страдаше, че Зайо му се е измъкнал, на мен ми беше криво от несправедливата ѝ постъпка. Срецу нас подскачаха две весели “зайчета” с роклички, ушички и нарисувани муцунки* (АН-С).

Необходимо е да подчертаем, че посочената семантика за снабденост или наличност не винаги е ясно определима и разграничима от значението за принадлежност и притежание. Откритите от нас особености не гарантират категорично разграничаване на двусмислените случаи. Все пак ще посочим, че синтактичното отношение най-често е между две пълнозначни съществителни имена: *Тоя път леглото ѝ бе застлано, в ъгъла до стената бе седнало като малко човече жълто плюшено куче със сини очи* (ПВ-Н). *То ходеше босо, като останалите деца – в една кремава риза с петна, от тъкани кълчища* (ДЦ-Д) и др.

Спорно е и съществуването на самостоятелно значение за средство на действието (тип удар с чука), понеже тук в синтактичен план са налага прякообектното значение на цялата зависима именна група, въведена с предлога **с** и неговото значение ‘оръдие на действието’, срв. *Още няколко удара с чука. Още няколко реза с длетото* (БЛ-Л).

Като цяло разгледаните именни словосъчетания се отличават със способността да изразят признак на субстанция и в повечето случаи имат за еквивалент съчетание с адективен признак, например: *Да, в тези тъмни очертания, закръглени от един пламнал мозък и едни горещи очи, той бе търсил жената с тъмните коси* (ВП-С). *Като*

донесоха поръчката, тя неспокойно преля рома в **чашата с чай** и едва доловимо въздъхна (ПВ-Н). Синтактичните единици, които не са синонимни на субстантивно-адективно словосъчетание, включват в компонентния си състав семите ‘съдържимост’ (признакът е ‘състои се от’), ‘отделяне’, ‘състав’, сравни: *Другите да му донесат най-много някоя грамофонна плоча или тенекиена кутия с английски бонбони. Хората говореха, че където и да се появяла, не може да не стане бяла, макар и малка – ще се спъне човек, ще изпотроши **мрежата с пресни яйца*** (ПВ-Н) и мн. др.

БЕЛЕЖКИ

¹ На този етап от изследването не се отделят предложните съчетания от словосъчетанията с предлога **с**. Това ще бъде обект на бъдеща разработка.

² Ст. Георгиев посочва като особеност на качествено-определителното предложно значение “нечленуването на зависимото съществително име, което престава да означава отделно понятие и придобива признак на качество в понятийната и семантичната общност на цялото предложно словосъчетание” (Георгиев 1996, 107). В ексцерпирания материал обаче се откриват и примери с членувани форми на съществителните имена в зависима от предлога позиция, например: ***Витоша** сякаш се бе надвесила над самия град **със синия си граничен корпус*** (ПВ-Н). ***Сладкарниците с най-хубавия сладолед** вече са отворени* (БЛ-Л). *Постели **жената чергата**, а пък аз изтърсих **торбата с парите върху чергата*** (НХ-К). *Старият ни гардероб беше от **онези с огледалата, същински старец!*** (ГМ-П). Определеността на имената около предлога **с** по наше мнение не е пречка за възприемане на качествено-определителното значение на посочените словосъчетания, според контекста се задава познатост, индивидуалност, дори интимност на обекта/субекта или се налага от граматическите правила (***Етажерката с любимите му книги по електроника и за експедиции на алпинисти*** (БЛ-Л).

³ “Известно е, че предлозите функционират при двустранна (лява и дясна) свързаност – с главна и със зависима дума. Дясната част е задължителна. В някои случаи лявата част може да липсва...” (Бонджолова 2007, 85).

БИБЛИОГРАФИЯ

1. **Бонджолова 2007:** В. Бонджолова. В света на българските предлози. ВТ., 2007.

2. **Георгиев 1996:** Ст. Георгиев. Морфология на българския книжовен език. ВТ., 1996.

3. **Георгиев 1993:** Ст. Георгиев. Българска семасиология. ВТ., 1993.

4. **Георгиев 1971:** Ст. Георгиев. Субстантивни словосъчетания с предлога на за изразяване на определителни отношения. // Филологически изследвания. ВТ., 1971.

5. **Георгиев 1968:** Ст. Георгиев. Субстантивни словосъчетания с предлога по в съвременния български език. // Трудове на ВПИ “Братя Кирил и Методий”, т. V, С., 1968.

6. **Попов 1998:** К. Попов. Синтаксис на българския книжовен език. ВТ., 1998.

7. **Русинов 1970:** Р. Русинов. Субстантивни словосъчетания с предлога без в съвременния български език. // Български език, 1970, 4.

8. Современный русский язык. Синтаксис. М., 1957.

9. **Станева 1974:** Хр. Станева. За предикативната употреба на някои предложноименни съчетания в съвременния български език. // Трудове на ВТУ “Св. св. Кирил и Методий”, т. X, кн. 1, ФФ, 1972/1973. С., 1974.

ЕКСЦЕРПИРАН МАТЕРИАЛ

1. БА-Н: Борис Априлов. На гости.

2. ГВ-А: Георги Величков. Ако нямаше болка.

3. ПВ-Н: Павел Вежинов. Нощем с белите коне.

4. ЙВ-В: Йордан Вълчев. Венчаната.

ЙВ-Р: Йордан Вълчев. Родихме се змейове.

5. БЛ-Д: Блага Димитрова. Лавина.

6. АД-П: Антон Дончев. Предводителят на невидимата войска.

7. ЕМ-Г: Емил Манов Гарванът.

8. ГМ-Б: Георги Марков. Бомбаджии.

ГМ-П: Георги Марков. Подялба на вещите.

9. ЛМ-О: Лиляна Михайлова. Островът.

10. АН-С: Атанас Наковски. След представлението.

11. КН-М: Кольо Николов. Момчето.

12. ИП-Л: Ивайло Петров. Любов по пладне.

13. ВП-С: Васил Попов. Смокинята.

ВП-Т: Васил Попов. Това красиво човечество.

14. ЙР-П: Йордан Радичков. Париж има почивен ден.

15. РС-И: Рашко Сугарев. И нищо повече.

РС-П: Рашко Сугарев. Па де ша.

16. ЛС-Д: Любен Станев. Джек Хамилтон-младши.

17. СС-С: Станислав Стратиев. Сравнително литературознание.

18. НХ-К: Н. Хайтов. Когато светът си събуваше потурите.

НХ-М: Н. Хайтов. Мерак.

19. ДЦ-Д: Дончо Цончев. Домлинка.

ДЦ-Т: Дончо Цончев. Тунел.